

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
NACZELNE DOWÓDZTWO WzP
(SZTAB GENERALNY)

8436 J2
Poczta polowa 53, dn. 12. stycznia 1922 r.

Oddział II Informacyjny

Nr. 170 / II. Inf. / II. C. DO

ADJUTANTURY GENERALNEJ

w Belwederze.

Z rozkazu Szefa Sztabu Generalnego przed-
kładam do wiadomości raporty Attache wojskowego w
Helsingforsie Nr. 2056 z dn. 27. XII. 21 i Nr. 2045
z dnia 20. XII. 21 r.

2 załączniki.

Szef Oddziału II. Szt. Gen.

Otrzymują:

Adjutantura Generalna
Minister Spraw Wojskowych.
Szef Sztabu Generalnego
~~M. S. Zagranicznych.~~

[Signature]
Ppułkownik p. d. Szt. Gen.

ADJUTANTURA GENERALNA
NACZELNE DOWÓDZTWO
8436 J2
15. I. 22
Wysłano dnia roku
Wyszło dnia roku
Załączników

162

Poselstwo Polskie
w Helsingforsie
Attaché Wojskowy.
№ 2045.

8436

Helsingfors dnia 20.XII.1921.r.

M.S. Wojsk. Szt. Gen. Oddz. II. 4.
Attaché Wojsk. w Rydze. 1.
Attaché Wojsk. w Rewlu 1.
Poseł Sokolnicki 1.

Do

M.S. WOJSK. SZTABU GEN. ODDZ. II.

TAJNE.

Poczta - Polowa 53.

R A P O R T - I N F O R M A C Y J N Y - F I N L A N D J A .

Zjazd ministrów
spraw zagr. czterech
Państw w Rewlu.

Sprawa Kareliska odbyła się
Zjazd Min. spr. zagr. Estonji, Łotwy, Litwy i Finlandji. Tematem
obrał było przede wszystkim wprowadzenie w życie uchwał powzię-
tych na ostatniej konferencji ekonomicznej tych Państw z Rosją
w Rydze. Sprawa Karelską się nie zajmowano. Holsti wystąpił z
inicjatywą zaproszenia Polski, na przyszły zjazd Bałtycki, zosta-
tał poparty w tem przez Piipa i pomimo sprzeciwu Litwy i zastrze-
żeń Łotwy wniosek jego przeszedł.

Na
Litwa wystąpiła z referatem o Wilnie i starała się aby zjazd
poparł ją w jej proteście przeciwko wyborom. Na propozycję
Holstiego uchwalono jednak tylko nieszkodliwą formułę wyrażenia
chęci, aby w razie niedojścia do porozumienia bezpośrednio mię-
dzy Polską i Litwą, Liga Narodów pracowała dalej nad rozstrzyg-
nięciem sporu wileńskiego.

Uchwalono: 1) stałe biuro ekonomiczne utworzone decyzjami
ryskiej konferencji z Rosją przenieść do Helsingforsu i zapro-
sić do niego delegatów Polski;

2). zaproponować Polsce obciążenie również biura
tranzytowego w Rydze;

3) w lutym p.r. zwołać w H:forsie konferencję
specjalistów z udziałem Polski dla uzgodnienia traktatów

FILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Panstw Bałtyckich z Rosją.

Wizyta Pos-
łów Parlamen-
tu litewskiego
w H:forsie.

Na zaproszenie parlamentu fińskiego przybyło dnia 18.b.m. do Helsingforsu kilku posłów parlamentu kowieńskiego z Vice przewodniczącym tego parlamentu Staugajtisem na czele. W skład wycieczki weszli : sekretarz parlamentu Natkewicjus, gen.rezerwy Galwedis - Bykaukas poseł do parlamentu, socialdem. Werislauskis i przedstawiciel frakcji żydowskiej Finkelschtein. Wycieczka nosi charakter wizyty scisle miedzyparlamentarnej i Rząd fiński zarówno jak i tut. M.S.Zagr. nie bierze w przyjęciu litwinów żadnego udziału. Była ona początkowo wyznaczona na datę wcześniejszą (10.b.m.) i już w początkach b.m. poseł Sokolnicki oznajmił vice ministrowi Ehrströmowi, że w obecnym okresie ostrości sporu polsko-litewskiego podobny przyjazd, któremu litwini będą się starali nadać charakter propagandystycznego antipolskiego tournée, zostanie w Polsce i to przed wizytą posłów polskich w Finlandji przyjęty źle.

P.E. obiecał, że wytłomaczy tut przedstawicielowi litewskiemu, że przyjazd przed świętami będzie kłopotliwy i zapewnił naszego posła, że litwini rzeczywiście wycieczkę swą postanowili odłożyć. Z ich przyjazdem jednak wynika, że informacje p.E. były całkowicie fałszywe.

helsingforski
Prasa tut przyjęła przyjazd posłów litewskich bez większej uwagi i b. chłodno.

Sprawa Karelska. 5.b.m. Cziczerin w obszernej nocie zwróconej do Finlandji protestował przeciwko wtrącaniu się Ligi Narodów do wewnętrznej sprawy rosyjskiej, jaką jest sprawa karelska, wskazał na łączność i przygotowanie przez Finlandję karelińskiego powstania, na udział w nim "rosyjskich kontrrewolucjonistów", podkreślając udzielenie 22.z.m. wizy na wjazd do Finlandji Sawinkowowi (wiza faktycznie została udzielona nie Borysowi S. a jego bratu Wiktorowi Sawinkowowi) i zażądał zamknięcia granicy nawet dla uchodźców karelskich, zbronięcia w Finlandji wszelkiego rodzaju pomocy Karelji i rozwiązania i wydalenia zagranicę kierowników i moralnych przywódców wszystkich antabolszewickich organizacji emigracji ros. w Finlandji. (załącznik Nr.1).

Rzząd fiński pod naciskiem aktywistów i stojącej za nimi przeważającej większości opinji publicznej, stojąc przed ewntualnością własnego zachwiania się, zdobył się na b. godny niż dotychczas ton wobec Rosji i na trzykolejne noty sowieckie, z których nota z 5.b.m była najostrzejszą, ^{W odpowiedzi} ^{zoda} kategorycznie zastrzegł za sobą prawo zwracania się do Ligi N. z tytułu należenia do niej Finlandji, zastrzegł sobie prawo udzielania azylu zarówno karelczykom jak i działaczom emigracyjnym ros., prawo na pomoc sanitarną i apro-wizacyjną dla Karelji i podkreślił w końcu, że "najlepszym środkiem przywrócenia i utrzymania pokoju w Karelji wschodniej będzie faktyczna realizacja praw, które Rzząd sowiecki solennie zobowiązał się udzielić traktatem Dorpackim i w deklaracjach do niego załączonych ludności fińskiej Karelji Wschodniej, tak ciężko cierpiącej" (załącznik Nr.2.).

Wręczając powyższą notę (dn.11.b.m) fiński Chargé d'Affaires w Moskwie p.Gyllenbögel miał jakoby według informacji udzielonych przez p.Holsti posłowi Sokolnickiemu zaproponować, aby Rosja wstrzymała kroki zbrojne przeciwko powstańcom karelskim i że Finlandja podejmie się roli medjatora między Karelją a Rosją.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

265
165

Jako odpowiedź na notę fińską z 11.b.m. Cziczerin przesłał 11.b.m. notę, w której (zał.Nr.3.) wyraża całkowite niezadowolenie z wymi-
 jającej i wykrętniej odpowiedzi Finlandji, wspiera " faktami" ostat-
 nie przewinienia jej wobec Rosji, żąda ponownie wykonania przez Finl.
 zarządzeń wymaganych przez Rosję w nocy z 5.b.m. i rzuca na Finlandję
 " całą odpowiedzialność za b. poważne zagrożenie pokoju z Rosją
 wywołane wyłącznie przez Rząd Finlandji".

Jednocześnie jako wyraz protestu i pogrozkę 17 b.m. tut sowiecki
 Chargé d 'affaires Czernych zakomunikował ustnie pressowi ministrów
 p.Vennoli o odwołaniu przez Rząd rosyjskiej delegacji mieszanej komis-
 ji ros-fińskiej na skutek "niezgodzenia się ze strony Rządu fińskie-
 go na przystąpienie do urzeczywistnienia tych zarządzeń dla zabezpie-
 czenia stosunków pokojowych, które były wskazane w nocy Cziczerina z
 5.b.m."

Odpowiedź Rządu z dn.11.b.m.Rosji przyjęła prasa i opinie fiń-
 kie z całkowitem zadowoleniem i sytuacja gabinetu znakomicie się po-
 prawiała. Można przypuszczać, że i ponownie Holsti zdobędzie się
 na odwagę stanowczego odparowania pogrozek bolszewickich, mając
 za sobą poparcie wszystkich Państw kresowych w Lidze N., licząc się
 z siłą aktywistycznej lub popularnej Mannerheimowskiej opozycji
 w razie ustąpienia Sowietom i opierając się na informacjach wojsko-
 wych, które z jednej strony wskazują mu na zaangażowanie sił sow.
 na Południu, z drugiej strony na nie przeprowadzanie dotychczas kon-
 centracji przeciw Finlandji i niemożność ze strony Rosji szybkiego
 zlikwidowania powstania w Karelii. Szczególnie ^{powarująco} obawia się on musi-
wzrastającego wpływu partji Mannerhejma, który się zaakcentował
 w ostatnich czasach.

Karelczycy, jak można było od początku ze względu na warunki terenowe przypuszczać, pomimo swojej niewielkiej liczebności (z ochotnikami z Finlandji ca 5500 l.) umiejętnie manewrując na bezdrożach karelskich działaniami partyzanckimi nie tylko powstrzymują wojska sowieckie, ale sami pomyślnie posunęli się w niektórych kierunkach naprzód.

RM Przy wzięciu Repola zdobyli 4 K.M., w rej. Lentiera (na południo-wschód od Repola) odcięli odwrót uciekającym stamtąd bolszewikom i zabrali cały ich tabor; 150 koni, w rej. Himola rozbili również kompanję bolsz., biorąc 2 K.M.

Bolszewi^{cy} ~~kom~~ bez dział, których na tamt. drogach pokrytych na pół metra śniegiem wieść nie mogą bez oddziałów narciarzy nawet przy znacznej przewadze liczebnej zimą mało będą mogli w nieznanym sobie terenie działać.

Zasadniczych zmian w ich dyslokacji nie zaszło. ~~Posiłki~~ oprócz podanego dawniej 91 i 92 p.p. 11. Piotrogrodzkiej dyw. piech. nie przyszły. 176 baon Czeka stoi wysunięty na drodze do Repola w rej. Kuutamolahti (na północ - zachód od Porajärvi); stracili w rej. Porajärvi Kostamus; na odcinku Porajärvi - Paadene - koleji Murmańska stoją 91 i 92 p.p., 179 baon., i prawdopodobnie część 13 i 16 baonu wartowniczych milicyjnych z Pietrozawodska; na prawo (na wschód od toru kol) stoi 379 p.p. i 177 baon Czeka wyrzucony z Kemi; odcinek granicy na południe od Porajärvi do jez. Ladogi ochrania 175 baon i część 2 p.K.M.; w Pietrozawodsku postawiono garską żolnierzę z 611 baonu milicji; 3p. jazdy jest rozrzucony w rej. Muntjärvi i na północ; wreszcie 178 baon stoi w Lodejnoje Pole i w Ołoncu i 4 p. jazdy w Zwance.

Karelczynom brak odzieży dla powstańców, broni, amunicji karabinowej rosyjskiej, K.M. i radioaparatów. Ochotników na terytorium Karelji jest jeszcze wielu dla których brak jedynie broni.

Wobec tak pomyślnego rezultatu pierwszych walk, co było wprawdzie niespodzianką nawet dla gorących sympatyków Karelji tutaj, fińska opinia publiczna jest za poparciem powstańców, nie trwożąc się w pogrozek sowieckich i stwierdzić należy, że sprawa karelska staje się w Finlandji rzeczą coraz to bardziej popularną, narodową.

Charakterystycznym dla zmiany nastrojów wśród sfer prawicowych wobec wypadków w Karelji i zaostrenia się stosunków fińsko-sowieckich jest głos gen. Ignatiusa b. szefa sztabu gen. Mannerhejma. Mianowicie w artykule w organie fińskiego prawicy germanofilskim "Uusi Suomi" gen. I. krytykuje Rząd za zbyt słabe poparcie Karelji i uważa za wskazane, aby Finlandja w obluczu zatargu z Sowietami zbliżyła się ściśle do Polski i wraz z nią i z innymi państwami Bałtyckimi wytworzyła wspólny front antibolszewicki.

Sprawa przyjazdu
do Finlandji B.
Sawinkowa i jego
współpracowników.

Jak wiadomo Holsti na prośbę tu przedstawiciela Sawinkowa gen. Elwengrena dał polecenie Poselstwu fińskiemu w Warszawie wizowania paszportów Wiktora Sawinkowa, Derentala i Rudina. Ponieważ nie znajdowali się oni w Warszawie, udzielone wizy doszły ich w Pradze Cz. dopiero po 15. b. m. Przed 15 zaś zakomunikował Boris Sawinkow Elwengrenowi z Paryża o swoim zamiarze przeniesienia się jaknajprędzej wraz z całym swym sztabem do H:forsu, aby być bliżej ros. terenów działań. Prosił więc o załatwienie dla niego i kilku jego pomocników wiz, tak żeby wprost z Londynu, dokąd jak się można było z jego listu (który czytałem osobiscie) domyślać udać się miał z Paryża dla pertarktacji o otrzymanie poważniejszej pomocy finansowej, mógł przybyć do Finlandji.

V Przed samym wyjazdem Holstiego do ^{leń Holsti} Sewla był u niego Elwengren prosząc o wizę dla B. S. H. nie dał mu decydującą odpowiedź, prosił o możliwe odłożenie przyjazdu zarówno towarzyszy Sawinkowa jego brata jak i jego samego wobec nie wyjaśnionej i naprężonej sytuacji z Sowietami i obiecał zasadniczo nie robić trudności. Elwengren zamierza ponownie przypomnieć o załatwieniu sprawy wizy dla Borysa S. przed 22 b. m.

Zachwianie się tu.
Posła niemieckiego
Göpperta z powodu

jego patronatu nad propagandą antipolską i antifrancuską w H:forsie jest uwzględnione obszernie w ostatnim rap. Posła Sokolnickiego.

w. z. Attaché Wojskowego

3 załączniki.

Poselstwo Polskie
w Helsingforsie
Attaché Wojskowy.
№.....2056

8436

Helsingfors dnia 27 grudnia 1921.r.

~~M.S. Wojsk. Szt. Gen. Oddz. II 3.~~
~~Attaché Wojskowy P.P. Ryga 1.~~
Attaché Wojskowy P.P. Rewel 1.
Poseł Sokolnicki H:fors 1.

Do

TAJNE.

M.S. Wojsk. Sztabu Gen. Oddz. II.

w W a r s z a w i e.

W załączeniu przesyłam raporty p.t. "Sytuacja polityczna Finlandji" za czas od 21 do 27.XII.b.r. i "Sytuacja wojskowa na pograniczu Finlandji z Rosją.", z 27 .XII. b.r.

Attaché Wojskowy

Pomer

rtm.

Sytuacja polityczna w Finlandji.

za czas od 21 do 27 grudnia
1921 r.

q Po otrzymaniu ostatniej noty sowieckiej rząd finlandzki był z początku usposobiony dosyć optymistycznie, dając wyraz przekonaniom, iż skończy się na papierowych groźbach, i że rząd sowietów nie zdobędzie się na jakiś poważniejszy krok agresywny w stosunku do Finlandji. Tymczasem zaczęły jednak nadchodzić wiadomości o powolnej, lecz bezprzerwnej koncentracji wojsk czerwonych na ~~przesmy~~ Przesmyku Karelskim. Dnia 25 grudnia zjawił się z ramienia rządu fińskiego, minister Ehrström u posła Sokolnickiego i zakomunikował mu, że wobec niezwykłego zaczerzenia się sytuacji, rząd czuje się w obowiązku zawiadomić państwa zaprzyjaźnione o trudnym swoim położeniu, prosząc o ich radę i pomoc. Według ostatnich ~~bowiem~~ wiadomości bolszewicy koncentrują około 50000 wojsk wszelkich rodzajów, z potężną artylerją w okolicach Petersburga. Na żądanie posła Gyllenbögla, wyjaśnienia przyczyn podobnej koncentracji rząd sowiecki odpowiedział z początku wymijająco, tłumacząc się koniecznością urządzania manewrów, później jednak przyznał pisemnie, że niezadawalające sowietów stanowisko zajęte przez Finlandję w sprawie karelskiej zmusza rząd moskiewski do nadzwyczajnych przygotowań na wszelki wypadek. Wobec tego, rząd fiński zdecydował się przedsięwziąć pewne środki ostrożności zarządzając indywidualne pogotowie oficerów rezerwy, oraz całego Skydskåru. W-reszcie II-ga dywizja w Wyborgu, brygada jazdy w Wilmanstrandzie i straż pograniczna otrzymały rozkaz pogotowia. Dnia 26 o godzinie 3-ciej popoł. minister spr. zagranicznych, p. Holsti zaprosił do siebie wszystkich przedstawicieli państw koalicji i zakomunikował im o swoim zamiarze przesłania do państw koalicji i państw bałtyckich depeszy prosiącej o udzielenie Finlandji poparcia wobec Moskwy. Przedstawiciele Anglji, Rumunji i Włoch zażądali kategorycznego wyjaśnienia stosunku rządu fińskiego do powstania w Karelji, zaznaczając że tylko stwierdzona niedwuznacznie jej lojalność wobec traktatu dorpackiego, może jej zapewnić poparcie i sympatję państw europejskich. Wieczorem o godz. 9-tej tegoż dnia p. Holsti poprosił rzeczonych przedstawicieli powtórnie i zakomunikował im treść jednobrzmi-

cych not, z których jedna została wysłana do Warszawy, Bukaresztu, Rygi i Rewla, druga do Anglii, Francji i Włoch. Przy tej sposobności starał się dowieść p. Holsti bezpodstawności oskarżenia Finlandji o czynne poparcie powstania karelskiego. P. Holsti zakomunikował zebrany również przebieg rozmowy, jaką miał poprzednio z tutejszym przedstawicielem sowieckim, Czernychem. P. Czernych starając się z jednej strony być możliwie grzecznym dla rządu fińskiego i biorąc częściowo do wiadomości fakt fizycznej niemożliwości ze strony Finlandji ścisłego pilnowania granicy na tak ogromnej przestrzeni, dodał jednak zapytany w sprawie ewentualnej dalszej wymiany not, iż czas ich minął i że przyszła obecnie pora działania. Rząd finlandzki uważa sytuację wytworzoną w ten sposób za bardzo poważną. Korpus dyplomatyczny podzielając w zupełności zdanie rządu fińskiego nie może oczywiście nie robić mu zarzutu, iż tego rodzaju oglądanie się za pomocą w tej krytycznej chwili, którą dawno można było przewidywać, przychodzi za późno. O ile oczywiście sowieci zechcą zrobić użytek realny ze swoich gróźb w ten czy inny sposób, nie ulega prawie wątpliwości, że rząd finlandzki nie ulegnie się poniżeniu i wyciąga, że konsekwencje ze swego odosobnienia, przyjmie ostatecznie wszelkie warunki bolszewickie, chcąc utrzymać pokój za wszelką cenę. Po podobnym tryumfie sowieci miałyby oczywiście rozwiązane ręce w stosunku do całego Nadbałtyku.

Armja i konflikt z sowietami.

Wobec przeżywanego przez kraje kryzysu armja przedstawia pod względem nastroju i orientacji podobny obraz rozbitcia jak i społeczeństwo. Szef sztabu generalnego, generał Enckell, były oficer gwardji rosyjskiej i attaché wojskowy rosyjski w Rzymie w czasie wojny, żonaty z Rosjanką, zachował w zupełności tradycje i przekonania reakcyjno-monarchistyczne. Wskutek tego, jest on najwidoczniej wyzyskiwany z jednej strony przez tutejszą rosyjską organizację monarchistyczną, której przedstawiciel, p. Nowicki, redaktor tutejszej "Nowej Ruskiej Słuzby", jest w stosunkach wysoce przyjaznych z panią Enckell; z drugiej strony, szef sztabu otoczony jest przez samych prawie byłych jańców, orientacji wybitnie germanofilskiej, podtrzymujących widocznie w generale sympatje legitymistyczne ideałem których jest bratni sojusz wskrzeszonej monarchji niemieckiej i rosyjskiej. Wobec tego z chlubną rolą Finlandji powin-

no być służyć pomostem pomiędzy przyszłymi Niemcami a przyszłą Rosją, któreby jej miały w zamian moralnie zagwarantować niepodległość a przynajmniej rozległą autonomję. Oczywiście, że kierunek ten musi przeciwdziałać jakimkolwiek próbom wciągnięcia Finlandji do jakichkolwiek związków ^z maksprzecnych zasadom legitymistyczną. Oparcie się Finlandji o Polskę i Rumunję w oczach przedstawicieli tego kierunku, byłoby równoznacznym z wciągnięciem jej w orbita koalicji, a więc przeciwstawieniem bezwzględny Rosji i Niemcom. Już mniejszym złem wydaje się w takim razie zbliżenie Finlandji do państw bałtyckich, których nikt z monarchistów nie bierze poważnie.

Propaganda niemiecka, ze swojej strony przeciwdziałając jakimkolwiek grawitowaniu Finlandji ku Polsce, szczy szerzy w sferach oficerskich przekonanie o niezwyciężoności armji fińskiej, która z łatwością rozprawi się z bandami bolszewickimi tak samo, jak w czasie wojny wolnościowej. Przecież nawet Polska dała sobie radę z bolszewikami! Typowa ta dla młodych oficerów finlandzkich buta pruska i przecenianie własnych sił ogromną są przeszkodą dla przekonania ich o konieczności szukania sobie potężnych sojuszników dla obrony niepodległości, tylokrotnie pogwałconej w historii przez przemocnego sąsiada. Oczywiście ciągle powodzenia karelezyków, polegające na ich wyższości narciarskiej nad drobnymi załogami czerwonymi, dodają im tylko otuchy. Rozpowszechnione jest również przekonanie, że w najgorszym razie Niemcy swojami wpływami i potęgą nie dopuszczą do naruszenia praw Finlandji przez Rosję. W celu skuteczniejszego oddziaływania na militarno-patrjotyczne umysły jańgrów, Niemcy starają się pozornie popierać karelskie aspiracje w Finlandji. Szereg niemieckich oficerów, ^w zwiastozą z szeregi Skydskåru bierze udział pośrednio, lub bezpośrednio w powstaniu karelskim. W naiwnych umysłach fińskich bynajmniej nie budzi podejrzenia fakt znajdowania się najbliższych kolegów tych panów w Petersburgu i Kronstadsie, a więc po stronie wrogów Finlandji. Każdy fin bowiem łatwo uwierzy, że jakoby w Niemczech również "biali i czerwoni" zwalczały się na śmierć i życie.

Jest jednak i wielu oficerów ¹⁰⁰ b. rosyjskich, usposobionych zasadniczo antyniemiecko, przekonanych ¹⁰⁰ jednak o konieczności pogodzenia Finlandji z przyszłą Rosją. Oczywiście ziszczanie marzeń wielkofińskich przez ²⁰⁰ zabranie całej Karelji wraz z koleją Murmań-

ską uniemożliwiłoby pogodzenie się z tą przyszłą Rosją, która nigdy nie uzna praw Finlandji do Wschodniej Karelji i wybrzeża Morza Białego. Do kategorii ludzi podobnie myślących należą prawie wszyscy byli dygnitarze carscy, tak wojskowi, jak i cywilni, którzy obecnie służą w Finlandji, czy też cieszą się prawami jej obywatelstwa, uważając ją za twierdzę białą, za awangardę białego pochodzą krzyżowego na czerwony wschód, za etap do wskrzeszenie legitymistycznej praworządności na świecie, lub też za wygodny przytułek do przetrwania kiepskich czasów obecnych. Element ten oczywiście również jest niezadowolony z obecnych rządów demokratycznych i samo przez się chwilowym sprzymierzeńcem fińskiej prawicy narodowej.

Specjalną grupę w armji tworzą oficerowie szwedzi starszej daty, zwłaszcza ci, którzy służyli w dawniejszym wojsku fińskim i nie "skalali" się służbą rosyjską. Na ogół bowiem niechętnie patrzano na wstępowanie finów do armji rosyjskiej i obecnie do tych oficerów niema przeważnie zaufania. Wspomniany ten element szwedzki czuje się dzisiaj spostponowanym i pokrzywdzonym, narzekając na czarną niewdzięczność finów, którzy rugują z życia politycznego tych, którym kraj ten w tak znacznym stopniu zawdzięcza swoją cywilizację i kulturę. W armji element ten ma jeszcze pewne znaczenie pod względem fachowości, wpływami jednak większemi nie rozporządza. Natomiast szwedzi mają jeszcze wielkie znaczenie w Skydskårze, grupującym obecnie wszystkie elementy białe, czyli szwedów, reakcjonistów zasadniczych i fińskich prawicowców.

Najsilniejsze wpływy pomimo wszystko w armji, a głównie w Skydskårze na jednak wciąż, a poczęści znowu generał Mannerheim i sztab najbliższych jego pomocników, obecnie będących w rezerwie, jak n.p. generał Ignatius. Grupa ta, rdzeń fińskiej prawicy narodowej nie ukrywa swojej nienawiści do obecnego rządu i jego polityki chwiejnej i niezdecydowanej. Generał Ignatius prawa ręka Mannerheima i były jego szef sztabu, ogłosił niedawno w konserwatywnym dzienniku Husi Suomi artykuł o konieczności związku militarnego fińsko-polskiego przeciwko niebezpieczeństwu bolszewickiemu. Związek państw bałtyckich jest bagatelizowanym, jako nie mający dla Finlandji realnego znaczenia, którą, jako sojusznicy przeciwko Rosji przedstawiać mogą tylko Polska i Rumunja. Artykuł ten wywołał pewną sensację, ponieważ znanym jest na ogół germanofilskie oblicze fińskiej prawicy. Germanofilizm ten okazał się jednak bardziej

raczej sympatją reakcji tutejszej dla rzekomej ostoji reakcji światowej i w każdym razie nie przeszkadza jego wyznawcom do trzeźwego zapatrywania się na obecne międzynarodowe położenie Finlandji i jej wspólne z nami interesy. Zresztą Mannerheim jest osobiście wielkim przyjacielem polskim i zbliżenie wojskowe z nami przeciwko Rosji, uważa za konieczność naturalną. Wobec zaostreżenia się stosunków z Rosją i grożącego poniżenia Finlandji na wypadek dalszej ustępliwości rządu i pozostawienia Karelji jej losom, partja ta zyska stale na wpływach. Opinia publiczna w armji i poza nią, najotwarciej ~~otwarciem~~ w Skydskärze, żywo interesuje się sprawą karelską i współczuje jej do tego stopnia, że być może nie przebaczy obecnemu rządowi ewentualną (grożącą obecnie) kapitulację wobec sowietów. Generał Mannerheim i jego otoczenie zdają sobie jasno sprawę, że wojna izolowanej zewnątrz Finlandji z sowietami obecnie wcale nie byłaby zabawką, jak myśli finlandzka młodzież oficerska i bałamucona opinja publiczna, lecz uważają, że raczej sowiety mogą mieć nadzieję na urządzenie sobie przechadzki wojskowej do Helsingforsu. Pomimo całej rezerwy Mannerheima i jego odsunięcia się od życia publicznego, jest on upatrzonym wodzem na wypadek niebezpieczeństwa ojczyzny, lub zwycięstwa w zewnętrznej polityce kierunku aktywistycznego.

Prawdziwi i szczerzy wspólnicy obecnego rządu, czyli przekonań finlandzko-demokratycznych, są w armji bardzo nieliczni. Do nich należą przedewszystkiem takiego pokroju ludzie jak generał Kivekes, podpułkownik Emelius i do pewnego stopnia (?) pułkownik Sihvo. Kivekes, Sihvo i Elvengren uniemożliwili swego czasu wybór pułkownika Ausfelda na miejsce ustępującego ~~mu~~ z naczelnego dowództwa Mannerheima. Kierunek ten zbliżony jest do agrarjuszy, tworzących wraz z postępowcami obecną partję rządową. Agrarjuszy dzieli jednak od postępowców wyraźne sympatje karelskie, podczas gdy postępowcy są zwolennikami bezwzględnego pokoju i wznowienia stosunków handlowych z Rosją. To też generał Kivekes bardzo ostro krytykuje, pomimo całej swojej przyjaźni dla ministra Holti'ego i po części dla prezydenta, niezdecydowaną politykę rządu i brak oparcia się o Polskę, pomimo tak wyraźnej propozycji uczynionej ministrowi Holsti'emu przez posła Sokolnickiego. Opozycja ta, oraz antagonizm wzrastający do prezydenta, którego uważają za skłaniającego się obecnie ku Niemcom, nawet wspomniane tak oddane dotychczas rządowi i idei demokratyczne elementy zbliżają do obozu Mannerheima

Jest to oczywiście zbliżenie tylko częściowe i bez przekonania. W trwałość ewentualnych rządów Mannerheima ludzie ci nie wierzą. Chwilowy ten jednak zwrot już jest charakterystyczny.

Poza tem znajduje się oczywiście w armji fińskiej mnóstwo karierowiczów bez charakteru i przekonania, tworzących może bardzo liczną, lecz oczywiście mocno niepewną podporę rządu. Zasadniczym dla nich jest kierunek wiatru politycznego. Głównym przedstawicielem tego obozu jest obecny minister wojny Jalander, były przystaw rosyjski, pod względem wojskowym zero, pod względem politycznym zręczna chorągiewka. Lawiruje on dość zgrabnie pomiędzy namiętnie zwalczającymi się obozami, ciesząc się tak zaufaniem rządu, jak i aktywistów. Jest to figura marna. Podobną osobistością jest generał Vilkama, zawdzięczający swój urząd trafowi, figura kompromisowa, w gruncie człowiek porządny, lecz bez znaczenia. Osoby te wszędzie tam, gdzie są na odpowiedzialnych stanowiskach, oczywiście przeszkadzają utworzeniu się jakiegokolwiek zdecydowanego kierunku.

Lewica, czyli socjaliści zwolenników jako takich w armji nie mają. Ponieważ socjaliści tutejsi wyraźnie sympatyzują z komunistami (w rodzaju dawnej lewicy P.P.S.) rola ich w stosunku do wojska polega wyłącznie na agitacji wywrotowej, ściganej dyscyplinarnie i sądowno. Być może, że słaby rząd obecny, liczący się bardzo poważnie ze zdaniem lewicy, pomimo zapewnień generała Kivekesa, nie docenia zaangażowania agitacji komunistycznych w wojsku. Ostatnia interpelacja socjalistów w sejmie, domagająca się lojalności ze strony rządu w stosunku do traktatu dorpackiego i zaprzestania awantury karelskiej, charakteryzuje ich dobitnie i wywołała burze protestu w całym korpusie oficerskim. Na prowincji są również rozrzucone odezwy nawołujące ochotników do wstępowania do wojsk czerwonych w Karelji. Jest to wyraźna robota antypaństwowa. Absolutnie pewnym pod względem agitacji jest pewnym Skydskär, który gotów jest ewentualne rozruchy, na które tak bardzo liczą bolszewicy, stłumić w zarodku, wyrzynając w pień niepewne jednostki. Można uważać za rzecz pewną, że przygotowywane co prawda od dawna przez Moskwę powstanie czerwonych na wypadek wojennego konfliktu rosyjsko-fińskiego z góry może liczyć na zupełne fiasko

Wniosek z powyższego jest jasny : o ile nie zmieni się obecny kierunek rządowy, a wraz z nim obsada wyższych stanowisk, nie można liczyć na przychylny nam głos armji w sprawie ewentualnych, zabezpieczających niepodległość Finlandji, konwencji militarnych. Takie czy

Wniosek z powyższego jest jasny : o ile nie zmieni się obecny kierunek rządowy, a wraz z nim obsada wyższych stanowisk, nie można liczyć na przychylny nam głos armji w sprawie ewentualnych, zabezpieczających niepodległość Finlandji, konwencji militarnych. Takie czy

inne zakończenie obecnego kryzysu będzie pod tym względem miało zasadnicze znaczenie. Charakterystycznymi są słowa generała Ignatius, wypowiedziane do mnie: "Jeżeli ja znowu będę szefem sztabu, nie dopuszczę nigdy do poniżenia Finlandji i opierać się będę o Polskę" Wojnę z bolszewikami zewnętrznymi utożsamiają ci ludzie z walką z własną lewicą. Nienawiść socjalistów do Polski potwierdza i generał Kivekes. Naszą P.P.S. lewica tutejsza uważa za socjalpatryotów i wątpię mocno, czy są jakiegokolwiek szanse w kierunku wpływania na nią przychylnie dla nas. Są tu widoczne wpływy obce, tak jak w większości społeczeństwa fińskiego, tym razem dla odmiany nie wprost niemieckie, lecz bezpośrednio bolszewickie.

Pomorski

Sytuacja wojskowa na pograniczu Finlandji z Rosją.

Karelia Wschodnia. Powstańcy. Po zajęciu Repola i Lentiera od 16 do 23 b.m. powstańcy prowadzili operacje przeciwko ~~zaję~~ oddziałem bolszewickim zajmującym Porajärvi. Atak był prowadzony w dwóch kierunkach zasadniczych: wzdłuż drogi z Lentiera do Porajärvi, przy czym w tym kierunku po zajęciu Lentiera powstańcy na przestrzeni przeszło 100 km nie natrafili na żaden opór i poważniejsze walki wywiązały się dopiero w rejonie Kuutamelahti; z południa wzdłuż drogi Suojärvi - Porajärvi (przez oddział fińskich ochotników, który wyruszył z pogranicznej wioski Metsenvartia), w tym kierunku po walce zajęte między 14 a 16 b.m. Kostamus. Wiadomość o zajęciu Porajärvi, co miało przypuszczalnie miejsce 22 lub 23 b.m. pochodzi ze źródeł Karelskich. W walce o Porajärvi bolszewicy ponieść mieli poważniejsze straty i wycofać się w kierunku na Mehtyskelke. Szczegółów brak.

W kierunku na Paadene (nad jez. Sieg - Seesjärvi) bolszewicy zajmują dotychczas Paadene i trzymają się w defenzywie. Przednie strażce powstańców stoją przypuszczalnie w rej. Sörkijärvi.

Nad kolejną murmańską według ostatnich wiadomości, które dotyczą sytuacji² 10 - 12 b.m. powstańcy wysłali z Ontajärvi i Kutshjärvi oddział 120 - 150 bagn. dla przerwania i zniszczenia robót prowadzonych przez bolszewików nad odbudową mostu kolejowego na rz. Onta (na południe od st. Parandovo) pod osłoną 1 poc.pc.. Wiadomości o spotkaniu jeszcze niema; teren od Ontajärvi do toru kol. ma przedstawiać specjalne trudności ~~nie~~ przez zupełny brak dróg.

Na południo - zachód od Kuusiniemi (na poł.-zach. od jez. Ontajärvi) miała miejsce ~~ważniejsza walka~~ walka powstańców z oddziałem bolsz. ca 120 l. który rozbito, biorąc dwa K.M. Prawdopodobnie ten bolszewicki oddział ~~prawy~~ maszerował na Kuusiniemi między 7 a 10 b.m. od st. Sekene.

Jak wiadomo ciągły front choćby tylko placówek w Karelii nie istnieje. Walka ma charakter wybitnie ruchomy: poszczególne oddziały jednej i drugiej strony manewrują odrębnie jeden przeciwko drugiemu, posiadając w rzadkich wypadkach kontakt z innymi

PILSUDSKI
INSTITUT
ARCHIVES
New York

swojami oddziałami.

Można więc podać jedynie miejscowości, w których ostatnio odbyły się walki lub w których przypuszczalnie stoją strzeże przednie poszczególnych kolumn stron walczących. Linja na tej podstawie przeprowadzona biegnie od Pälvijärvi (na południe-wschód od Porajärvi) przez Miinevaara - Selki - Särkijärvi - dalej na północ-wschód do miejsca robót przy naprawie mostu kol na rz. Onta. Będzie to stanowić t.zw. "front południowy".

Samo m.Kemi ma być jeszcze zajęte przez bolszewików, którzy siedzą tam bezczynnie, nie będąc również atakowanymi przez powstańców i łączności z oddz. bolsz. na południe od st. Parandovo nie posiadają.

T.zw. "front północny" wyznacza linja : Oulanka (nad gran. fińską, na północ-zach od jez. Top) - Kiestynki - st. Kälkäjärvi na kolei murmańskiej.

Powstańcy obliczają swoje siły wraz z ochotnikami z Finlandji na 5 - 5500 l. Natomiast Holsti referując dnia 26. br. zgromadzeniu przedstawicieli Państw Aljanckich i Nadbałtyckich o powstaniu w Karelji podał siły powstańców wraz z ochotnikami fińskimi na: 1400 ludzi i 4 ofc. fińskich na całym terytorium "na północ od Repola"; w rejonie Repola i na południe aż do Porajärvi - 300 l. i 10 ofc. fińskich; w rej. Porajärvi - 300 l. i niewiadoma ilość oficerów.

Pomoc aprowizacyjna i amunicyjna z Finlandji jest zorganizowana przez t.zw. Fiński Komitet Pomocy dla Karelji pozostający pod kierunkiem politycznym aktywistów fińskich z dr. Kaj Donnerem, redaktorem "prawicowego germanofilskiego tyg. Suunta na czele i technicznym Związku Jęgrów, których przedstawicielem w Komitecie i kierownikiem techn. jest kpt. rezerwy Ivä Snellman, człowiek b. energiczny który w 1919 r. był oficerem łącznikowi armji fińskiej przy wojskach angielsko-biało-rossyjskich walczących przeciw bolszewikom w wsch. Karelji, i na Murmanie

Pomoc ta idzie do Karelji przez punkty Lieksa (na północ od Joensuu) i przez Lentiira (po stronie fińskiej na wschód od jez. Kivijärvi).

Główna baza dla formowania oddziałów ochotniczych fińskich jest Joensuu i Kajaana, to ostatnie miasto jest główną kwaterą oficerów - jęgrów fińskich zajętych tworzeniem formacji i zarazem b. pułk. Ausfelda który organizuje sprowadzanie z Niemiec oficerów instruktorów i ochotników do Karelji. Pomimo kategorycznych zaprzeczeń

Rządu Karelskiego, ogłoszonych w prasie, że w oddziałach powstańczych niema oficerów niemców, jest rzeczą stwierdzoną że za poparciem i protekcją jeńców conajmniej około 20 oficerów lub b. podoficerów z armji niemieckiej sprowadzonych przez Ausfelda i Könneckö wyjechało do Kajaana i na teren powstania.

Oddziały ochotnicze są również formowane w Sortavalla (nad jez. Ladoga) i ostatnio nad samą granicą w Suojärvi (oddział który z południa zajął Kostamus i zaatakował Porajärvi).

Wojska Sowieckie. Wiadomość podawana uparczywie przez fiński sztab gen o wysłaniu z Piotrogradu 91 i 92 pp ll.dyw. do wsch. Karelji i o skonstatowaniu tych pułków już na samym terenie powstania okazała się całkowicie fałszywą. Pułki te skonstatowano na Przesmyku Karelskim; tem bardziej jest ~~dziwnem~~ dziwnem że tenże fiński sztab, prostując już 15. b.m. tę wiadomość, jeszcze pozostawia 91 p.p. w Schliesselburgu (? !), chcąc zmniejszyć w ten sposób wrażenie pomyłki. Natomiast wyjaśnia się że do Karelji wsch. skierowano 2. Piotrogradzką brygadę kursantów ca 3000 l. złożoną z jednego dwubaonowego pułku, oddziału kawalerji, niewiadomej ilości artylerji, kompanji saperów i łączności. Oprócz bryg.kursantów w Karelji mają się znajdować według fińskiego sztabu gen. :

6 baonów pogranicznych wartowniczych N.N. od 174 do 179
25-tej bryg wojsk Czeka.

3 baony milicyjne N.N.: 13, 16, i 611 ;

379 p.p. 128-mej oddz.bryg., 2-gi rezerwowy p.K.M. 1-szy murmański p.p., i jakoby ca 50 dział (wątpliwe ze względu nato że teren bezdrożny pozwala jedynie w nielicznych punktach południowej części na użycie dział).

Ogółem jak przypuszcza fiński sztab gen we wschodniej Karelji według stanu zaprowiantowania stoi ogółem 10 - 12 tys. ludzi.

Wiadomości o dyslokacji powyższych sił bolszewickich są b. skąpe. Skonstatowano na terytorium Porajärvi - Paadene - kolei murmańska 176, 179 baony, 379 p.p., w rej.Oloniec 174 baon; o innych oddziałach wiadomości brak.

Przesmyk
Karelski.

Według ostatnich wiadomości posiadanych przez sztab gen. przez zasługujących na zaufanie jego agentów 11 i 56 dyw. piech. mają przybyć na Przesmyk. Z 11 dyw. piech. dotychczas skonstatowane następujące pułki : w Siestroriecku - 91 pp., w Valkiesari (Biełe Ostrow) - 92 p.p w Lempala 93 p.p., w Teksowa 94 p.p., 11 dyw. jest na etacie "A" zmniejszonym o 20 % i liczy przypuszczalnie ca 17 tys.

Z 56 dyw.p. , która stała w rej. Nowogród - Staraja Russa - i jakoby część w Pskowie skonstatowane przybyły do Piotrogradu 20 - 21 b.m. jeden pułk, na Przesmyku oddz. tej dywizji nie zauważano.

56 dyw. jest etatu "B" (dwie brygady z kadrą) zmniejszonego również o 20 % i liczy ca 13 tys.

Jest oczekiwana na Przesmyku jedna bryg artylerji, z której skonstatowano : jedną bat. 4 działową a 6 '' w Nowosiołkach ; 1 bat. (4 dz.) 6 '' w Szuwałowo ; 1 bat. 4 dz. - 3'' w Vartiomäki; i 1 bat 4 dz. - 3 '' w Lewaszowo.

Oprócz powyższych na Prz. Karelskim stoją: 3./171, i 172 baony 24-te bryg wart. pogranicznej w.Czeka, oddzielny baon ochrony kolei.

Ogółem według wiadomości do dnia 27 b.m. 11500 - 13000 l. i 90 - 100 dział.

Czerwoni finnowie z oddziałów strażniczych (W.Czeka) zostali skoncentrowani w Lewaszowo gdzie formować mają z nich specjalne oddz. przeznaczone na wsch.Karelję.

Pietrogród. Trocki i Kamieniew znajdują się w Piotrogradzie, oficjalnie jakoby dla kierownictwa manewrami na Prz.Karelskim i na południe od P. (manewry ze strony bolsz. te, które są wytłomaczeniem do pewnego stopnia koncentracji, są częściowo przeprowadzane na Prz.Karelskim gdzie dn.26.bm. na granicy szłyszane strzelanie karabinową, K.M. i artylerystą).

Agent tut.przedstawiciela Sawinkowa przybyły dnia 26.b.m. z P. donosi o intensywnym kopaniu okopów pod Piotrogradem na zachód. Wśród ludności P. panuje oczekiwanie możliwej akcji zbrojnej ale ofenzywnej ze strony Finlandji. Zamiany rozpoczęcia wojny ze strony Rządu Szw. w P. nie wierzą nastroju aktywnego mytingami lub innymi środkami się nie wywołuje.

Stan zaprowiantowania oddziałów Piotr.Okr.Wojsk. ma ostatnie wynosić 117000 l.

Fiński sztab gen. posiada wiadomość (agencyjną) o rozformowaniu wojsk Czeka i włączeniu z nich komunistów do oddz. Armji, dla podniesienia jej "morale".

Manewry Wojsk.
Sowieckich na
pograniczu z
Finlandją.

Fiński sztab gen. otrzymał 27 b.m. informacje, że manewry bolszewickie na Prz. Karelskim do których przygotowawcze rozkazy już wydano, zostały odwołane. W pasie pogranicznym na Przesmyku odbywała się jedynie próbna strzelanina. Wydano natomiast rozkaz o przeprowadzeniu manewrów w rej. Ołońca, w których weźmie udział cała 56 dyw. Dywizja ta ma być ze swego dotychczasowego rejonu rozlokowania skierowana do rej. Ołońca nie przez Piotrogród a na wschód od niego wprost przez Zwanę.

Do wschodniej Karelji ma pojsć według tychże wiadomości oprócz podanej powyżej 2. bryg kursantów z Piotrogradu także i jedna bryg. kursantów Moskiewska, i ma być użyta przeciwko powstańcom.

Z wsch. Karelji meldują o przybyciu pierwszych szwadronów oczekiwanej tam "Tambowskiej" dywizji jazdy.

Lemanski